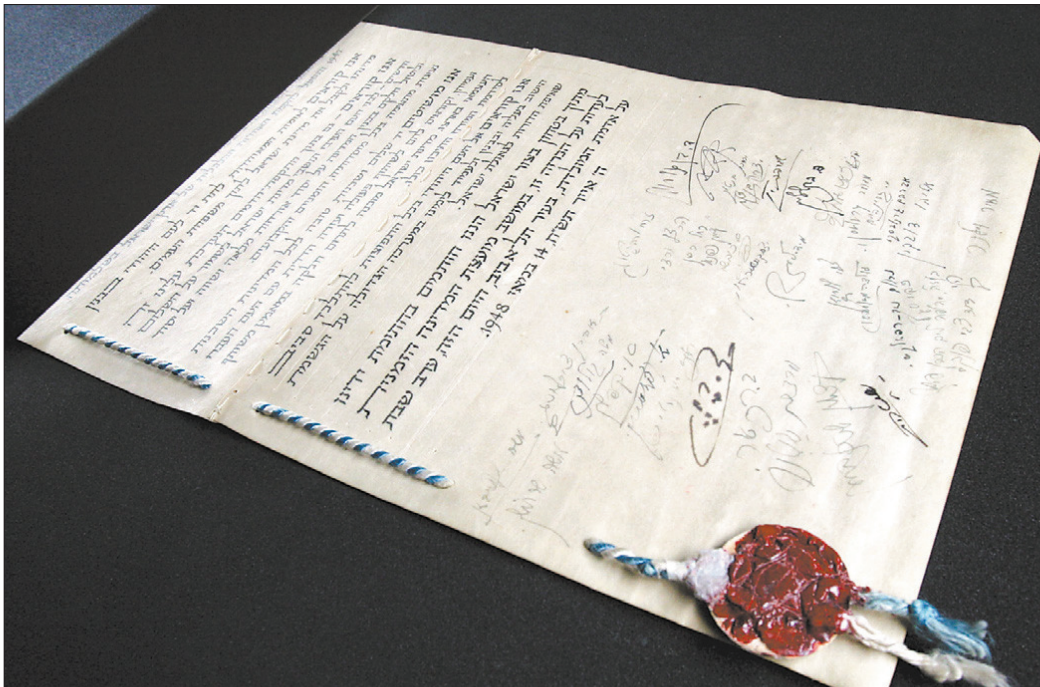

מי נגד מדינה יהודית

מי שמרים את ידו על הצעת חוק יסוד "ישראל מדינת הלאום של העם היהודי" – מערער על סיבת הקיום של מדינת ישראל ■ על אחד הסעיפים נטען כי מדובר בחוק תאוקרטי; מדובר בהעתקה מחוק יסודות המשפט

המושב הנוכחי של הכנסת יקבל הכרעה היסטורית בין שתי גישות קוטביות. הגישה האחת דבקה במהות הקיום של מדינת ישראל ומבטאת את שנאמר בהכרזת העצמאות: "זו זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית". הגישה השנייה גורסת כי "הציונות היא גזענות" וכי עצם קיומה של מדינת לאום יהודית אינו ראוי וסותר את עקרונות הדמוקרטיה.

כאובעים חברי כנסת, כמחציתם חברי קדימה, הגינו על שולחן הכנסת את הצעת חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי. הסעיף הראשון של הצעת החוק קובע: "מדינת ישראל היא הבית הלאומי של העם היהודי, בו הוא מממש את שאיפתו להגדרה עצמית על פי מורשתו התרבותית וההיסטורית". הסעיף השני של ההצעה מודגש כי "מדינת ישראל היא בעלת משטר דמוקרטי".

חסידיו של מועמד קר'אפי המנוח בכנסת כבר דרשו להסיר את ההצעה משולחנה בטענה שמדובר בחוק גזעני. דרישתם לא נענתה. אך חבריהם פתחו במערכה הרת גורל, שמטרתה למנוע בכל מחיר את קבלת החוק בנוסחו הנוכחי או בכל נוסח אחר.

שמחת לסייע בניסוח הצעת החוק, בפרט בשעה זו שכה רבים בעולם, במזרח התיכון ובישראל גופא קוראים תגר על זכות קיומה של ישראל.

לטעמי, עקרונות היסוד של מדינת ישראל כפי שנוסחו בהכרזת העצמאות הם עקרונות אלמותיים – הן זכותו של העם היהודי לקיים מדינה יהודית בארץ ישראל בתוקף זכותו "הטבעית וההיסטורית", והן חובת המדינה לקיים "שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין" תוך הבטחת "חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות".

ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. כך ראוי שהיה וכך מובטח בתיקונים שהתקבלו ב-1994 לשניים מחוקי היסוד. רוב המדינות הדמוקרטיות הן מדינות לאום. מי שטוען לסתירה בין מהותה הלאומית של המדינה לבין אופייה הדמוקרטי חותר תחת יסודות קיומן של המפוארות בדמוקרטיות. על פי ריווחים בתקשורת התערב גם היועץ המי שפטי של הכנסת באורח פוליטי בוויכוח. למרות שהבהיר כי הצעת החוק "חוקתית ולגיטימית", הוא טען כי ההצעה מפרה את ה"איוון האופקי" בין שני חלקי הנוסחה של מדינה "יהודית ודמוקרטית" ויוצרת איוון "אנכי": "בראש המדרג החוקתי יוצב העיקרון של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי ורק תחתיו יוצב עיקרון המדינה הדמוקרטית".

דומה כי נשכח מהדובר תוכנה של הכרזת העצמאות. ייתכן שאינו מודע גם לרבריו של השור פט אורון ברק: "ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית הם בעלי מעמד חוקתי-על-חוקי. הם משפיעים על פירושם של כל חוקי היסוד ומשפיעים בכך על חוקיותם של כל החוקים". למרות אמונתו העמוקה בציונות ותמיכתו בחוק המוצע, אינני בטוח שהייתי מודיה לכת כפרופסור ברק בסיפא של אותו קטע בספרו "שופט בחברה דמוקרטית": "חוקה היא כי כל חוק של הכנסת וכל צו של הממשלה נועדו להגשים את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית". טערו בנפשכם מה רבה הייתה התרועמת לו נכללו משפטים בנוסח זה בהצעת החוק.

הסעיף הראשון בהצעת החוק, המבהיר את מהותה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי ואת זכותו הייחודית של העם היהודי למימוש ההגדרה העצמית, מסתיים כמתבקש במילים: "האמור בחוק יסוד זה או בכל דבר חקיקה אחר יפורש לאור הקבוע בסעיף זה". אך הנחיה זו אינה חלה – בניגוד לטענת מבקרים – על חלקי החוק האחרים. בה בעת נשמר הכלל המשפטי הידוע של "המאוחר מבטל את המוקדם". כל חוק יסוד שיתקבל בעתיד יזכה לעדיפות על פני החוק הנוכחי ששם שכל חוק קיים נהנה מעדיפות, במקרה סתירה, על פני חוק קודם.

עברית וערבית

מקומת התקפה הבוטה של אלה שאינם מודעים כלל לתוכנו ולמהותו של החוק. אך רבים מהמתנגדים, וביניהם כאלה המעדירים על זכות קיומה של המדינה, מסווים את כוונותיהם ומנגחים כמה מסעיפי החוק. בטרם נדגים התנגדויות מסוג זה נדגיש כי מרבית הסעיפים מתבססים על חוקים ועל הסדרים הקיימים בפועל – החל בחוק השבות וכלה במעמדם של סמלי המדינה. הוא הרין בסעיפים שמטכו אליהם את אש המתנגדים.

פרופסור ידוע למדע המדינה טען כי מדובר בחוק תיאוקרטי שכן נקבע בו כי בשאלות שאין להן תשובה בחקיקה, יכריע בית המשפט "לאור עקרונות החיי רות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל". ובכן, לידיעת אותו פרופסור, המדובר בהעתקה של חוק יסודות המשפט, שהתקבל כבר ב-1980. יש ראל לא הפכה לתיאוקרטיה בעקבות החקיקה ההיא

וקשה למצוא מקרים בהם הכריעו בתי המשפט על פי עקרונות המשפט העברי. ספק אם הכללת האמור בחוק היסוד תשנה את המצב. סעיף אחר שמשך אליו את אש המתנגדים קובע כי, "עברית היא שפה רשמית של המדינה". עם זאת, קובע הסעיף כי "לשפה הערבית מעמד מיוחד, לרוב בריה זכות נגישות לשונית לשירותי המדינה".

סוגיית השפה הרשמית אינה פשוטה מבחינה משפטית ומעשית. המקור למעמד השפות בישראל בסימן 82 של "דבר המלך במועצתו" משנת 1922. מעמד השפה האנגלית בוטל בינתיים, אך מעמד העברית והערבית נותר עמום. בית המשפט התייחס לסוגייה בכמה פסיקות אך נמנע מהכרעה חדה.

כפועל, ברור שעברית היא שפת המדינה כשם שבי רור שיש לכבד את השפה הערבית ולהעניק נגישות מליאה לדובריה. הסעיף לא נועד אלא לקבע מצב קיים. היום המוביל של הצעת החוק, חבר הכנסת אבי דיכטר, אינו רק דובר ערבית רוטטה אלא תומך, ככותב השורות הללו, בהוראת חובה של השפה העברית בבתי הספר. האם חשבו המתרעמים על המי שמעות התקציבית – ולא רק הסמלית – הכרוכה בהקניית "מעמד רשמי שווה" לשתי השפות?

ההתנגדות המסיבית על החוק, על ידי גורמים קיצוניים ועל ידי אינטרסנטים פוליטיים בכנסת, בתקשורת ובאקדמיה הניבה פיק ברכיים ומורד לב אפילו בקרב כמה מיוזמי החוק. המדובר בחוק שהוא בעיקרו בעל משמעות סמלית, אך ברור שחשיבותו יוצאת דופן. כשינוח על שולחן ועדת חוקה, חוק ומי שפט ראוי יהיה לברוק בו כל פסיק וכל תג. ואולם, מי שמרים את ידו על החוק בשלב הנוכחי מערער על סיבת הקיום של מדינת ישראל. ■

בארץ ישראל קם העם היהודי. מגילת העצמאות שלמעשה היא שקדמה לחוק צילום: טל כהן

רבים מהמתנגדים, וביניהם כאלה המערערים על זכות קיומה של המדינה, מסווים את כוונותיהם ומנגחים כמה מסעיפי החוק